

कक्षा— षष्ठी
विषय: —संस्कृतम्

समय: — सार्द्धहोराद्वयम्

पूर्णांकाः — 60

छात्रस्य नाम	-----	अनुक्रमांकः	-----
कक्षा एवम् अनुभागः	-----	दिनांकः	-----
निरीक्षकस्य हस्ताक्षरम्	-----	परीक्षकहस्ताक्षरम्	-----

निर्देशा—अस्मिन् प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति ।

(1) अपठित—अवबोधनम्	06 अंकाः
(2) रचनात्मकं लेखनम्	12 अंकाः
(3) अनुप्रयुक्तं व्याकरणम्	18 अंकाः
(4) पठित—अवबोधनम्	24 अंकाः

खण्डः—क अपठित—अवबोधनम् (6 अंकाः)

प्र.1. निम्नलिखित गद्यांश पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि लिखत ।

एकस्मिन् वने एकः शृगालः प्रतिवसति स्म । सः बहु चतुरः आसीत् । स प्रतिदिनं भोजनाय वने इतः ततः भ्रमति स्म । तस्मिन् वने एकः वानरः अपि वसति स्म । तयोः मित्रता अभवत् । एक वारं तौ नदीम् अगच्छताम् । नद्याः जलं शीतलम् आसीत् । तस्मिन् जले बहवः मत्स्याः अपि निवसन्ति स्म ।

(क) एकपदेन उत्तरत— (1/2x4=2)

(1) वने कः प्रतिवसति स्म ?	
(क) काकः	(ख) मक्षिका
(ग) शृगालः	(घ) मण्डूकः
(2) शृगालस्य मित्रं कः आसीत् ?	
(क) वानरः	(ख) कपोतः
(ग) शशकः	(घ) मत्स्याः
(3) शृगालः प्रतिदिनं किमर्थं भ्रमति ?	
(क) स्नानाय	(ख) भोजनाय
(ग) खेलनाय	(घ) कूर्दनाय

(4) नद्याः जलं कीदृशं आसीत् ?

- (क) शुद्धं (ख) शीतलम्
(ग) दूषितं (घ) पवित्रं

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत—

(1x2=2)

(1) कः बहु चतुरः आसीत् ?

उत्तरम् .....

(2) नदीजले के निवसन्ति स्म ?

उत्तरम् .....

(ग) भाषिककार्यम् —

(1/2x4=2)

(1) "वने एकः वानरः वसति स्म" अत्र क्रियापदं किम् ?

- (क) वानरः (ख) वने
(ग) एकः (घ) वसति स्म

(2) 'शत्रुता' इति पदस्य विलोम पदं चित्वा लिखत ?

- (क) कटुता (ख) प्रियः
(ग) मित्रता (घ) दृष्ट्वा

(3) "जलम्" इति पदस्य समानार्थक पदं चित्वा लिखत—

- (क) दुग्धम् (ख) नीरम्
(ग) सूपम् (घ) अग्नि

(4) जले के निवसन्ति स्म ?

- (क) सर्पः (ख) मत्स्याः
(ग) बकः (घ) काकाः

खण्ड—ख रचनात्मक लेखनम् (12 अंकाः)

प्र.2. वचनानुसारं रिक्तस्थानानि पूरयत—

(1/2x10=5)

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
यथा— मन्दिरे	मन्दिरयोः	मन्दिरेषु
दिवसे	.....	.....
.....	स्थलयोः	.....
क्षेत्रे	.....	.....

.....

पुष्पयोः

.....

रामे

.....

.....

प्र.3. उदाहरणानुसारं पदानि रचयत—

(1/2x6=3)

लोडलकारः

लडलकारः

तरतु

तरति

1. पश्यतु

.....

2. क्रीडतु

.....

3. हसतु

.....

4. नन्दतु

.....

5. गच्छतु

.....

6. पठतु

.....

प्र.4. चित्राणि दृष्ट्वा संख्या लिखत—

(1x4=4)

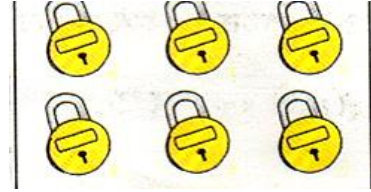
षट्, दश, एकम्, अष्ट

(क)

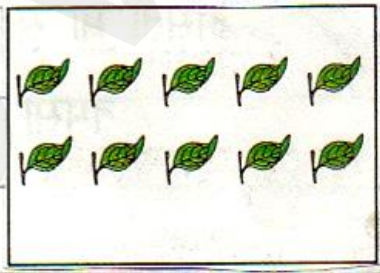
..... पुस्तकम्

(ख)

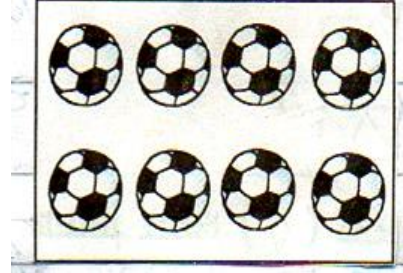
..... तालाः ।

(ग)

..... पर्णानि

(घ)

..... कन्दुकानि

खण्ड:-ग अनुप्रयुक्तम् व्याकरणम् (18 अंकाः)

प्र.5. (अ) उदाहरणानुसारेण प्रश्नानां उत्तराणि लिखत (1/2x4=2)

- (1) यथा - चन्द्रः - चन्द्र!
(क) शिष्यः - .....
(ख) रामः - .....
- (2) यथा - फलम् - फल!
(क) मित्रम् - .....
(ख) पुस्तकम् - .....

(ब) विलोमपदानि लिखत - (1/2x6=3)

प्रविशति, सेवकः, मूर्खः, नेतुम्, नीचैः, दुःखितः

- (क) चतुरः - ..... (ख) आनेतुम् - .....
(ग) स्वामी - ..... (घ) निर्गच्छति - .....
(ङ) प्रसन्नः- ..... (च) उच्चैः - .....

प्र.6. अव्ययपदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत- (1x3=3)

(इव, अपि, च)

- (क) अहं पठामि, त्वम् ..... पठ ।
(ख) बकः हंसः ..... श्वेतः ।
(ग) बालकाः, बालिकाः ..... क्रीडाक्षेत्रे क्रीडन्ति ।

प्र.7. कोष्ठकेषु प्रदत्तेषु शब्देषु उचितां विभक्तिं प्रयुज्य वाक्यानि रचयत- (1x5=5)

- (क) ..... सैनिकाः सन्ति । (शिविर)
(ख) ..... कच्छपाः सन्ति । (तडाग)
(ग) यानानि ..... चलन्ति । (राजमार्ग)

(घ) ..... मीनाः सन्ति । (सरोवर)

(ङ) बालाः ..... क्रीडन्ति । (क्रीडाक्षेत्र)

प्र.8. कोष्ठकात् उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानि पूरयत— (1x5=5)

(क) ..... आभूषणं विद्या । (नरात्/नरस्य)

(ख) ..... जनसंख्या । (नगरम्/नगरस्य)

(ग) सुधा ..... धनम् आनयति । (कोषात्/कोषेण)

(घ) गंगा ..... प्रभवति । (हिमालयस्य/हिमालयात्)

(ङ) ..... जलं निर्मलम् । (अलकनन्दायाः/अलकनन्दया)

खण्ड—घ पठित—अवबोधनम् (24 अंकाः)

प्र.9. निम्नलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि लिखत—

उत्सवप्रियः भारतदेशः । अत्र कुत्रचित् शस्योत्सवः भवति, कुत्रचित् पशूत्सवः कुत्रचित् यानोत्सवः । एतेषु एव अस्ति अन्यतमः पुष्पोत्सवः इति । अयं “फूलवालों की सैर” इति नाम्ना प्रसिद्धः अस्ति । देहल्याः मेहरौलीक्षेत्रे ऑक्टोबरमासे अस्य आयोजनं भवति । अस्मिन् अवसरे तत्र बहुविधानि पुष्पाणि दृश्यन्ते ।

(क) एकपदेन उत्तरत— (1/2x2=1)

(1) अस्माकं भारतदेशः कीदृशः अस्ति ?

(क) लोकप्रियः (ख) धार्मिकः

(ग) उत्सवप्रियः (घ) महान्

(2) उत्सवेषु अन्यतमः उत्सवः कः ?

(क) यानोत्सवः (ख) पशूत्सवः

(ग) धार्मिकोत्सवः (घ) पुष्पोत्सवः

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत— (1x2=2)

(1) पुष्पोत्सवः केन नाम्ना प्रसिद्धः अस्ति ?

उत्तरम् .....

(2) पुष्पोत्सवस्य आयोजनं कदा भवति ?

उत्तरम् .....

(ग) भाषिककार्यम् – (1x2=2)

(1) “तत्र बहु विधानि पुष्पाणि दृश्यन्ते” अत्र क्रियापदं किम् ?

(क) पुष्पाणि (ख) दृश्यन्ते ।

(ग) तत्र (घ) बहुविधानि

(2) “पुष्पोत्सवः” इति पदस्य सन्धि विच्छेदं कुरुत ।

(क) पुष्पोत् + सवः (ख) पुष्प + उत्सवः

(ग) पुष् + पोत्सवः (घ) पुष्पो + त्सवः

प्र.10. पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानां उत्तराणि लिखत ।

गृहं जीर्णं न वर्षासु वृष्टिं वारयितुं क्षमम् ।

तथापि कर्मवीरत्वं कृषिकाणां न नश्यति ॥

तयोः श्रमेण क्षेत्राणि सस्यपूर्णानि सर्वदा ।

धरित्री सरसा जाता या शुष्का कंटकावृता ॥

(क) एकपदेन उत्तरत – (1x2=2)

(1) कृषिकाणां गृहं कीदृशं अस्ति ?

(क) सुन्दरं (ख) जीर्णं

(ग) भव्यम् (घ) विपुलम्

(2) श्रमेण का सरसा भवति ?

(क) आकाशः (ख) सूर्यः

(ग) धरित्री (घ) वृष्टि

(ख) पूर्णवाक्येन उत्तरत – (1x1=1)

(1) केषां कर्मवीरत्वं न नश्यति ?

उत्तरम् .....

(ग) भाषिककार्यम् – (1x2=2)

(1) “जीर्णं” इति पदस्य समानार्थकपदं चिनुत ।

- (क) पिपासा (ख) अधिकः
(ग) सुन्दरं (घ) जर्जरम्

(2) "वृष्टिः" इतिपदस्य हिन्द्या अर्थचिनुत ।

- (क) मिठाई (ख) वर्षा
(ग) फसल (घ) अन्न

प्र.11. शुद्ध कथनानां समक्षं (✓) इति अशुद्धकथनानां समक्षं (×) कुरुत— (1x4=4)

- (क) दशबालकाः स्नानाय अगच्छन् ।
- (ख) ते वस्तुतः नव बालकाः एव आसन् ।
- (ग) एकः बालकः नद्यां मग्नः ।
- (घ) बालकः स्वं अगणयत् ।

प्र.12 मंजूषातः उपयुक्तानां अव्ययपदानां प्रयोगेण रिक्तस्थानानि पूरयत— (1/2x4=2)

कुत्र, कदा, कथं, किम्

- (क) वर्षाकाले मयूराः..... कुर्वन्ति ।
- (ख) त्वं ..... पुरीं गमिष्यति ।
- (ग) जगन्नाथपुरी ..... अस्ति ।
- (घ) तव स्वास्थ्यं ..... अस्ति ।

प्र.13. श्लोकांशान् योजयत — (1/2x4=2)

- (क) गृहं जीर्णं न वर्षासु या शुष्का कंटकावृता ।
- (ख) पादयोर्न पदत्राणे तौ तु क्षेत्राणि कर्षतः ।
- (ग) धरित्री सरसा जाता वृष्टिं वारयितु क्षमम् ।
- (घ) हलेन च कुदालेन शरीरे वसनानि नो ।

प्र.14. पर्यायपदानि योजयत — (1/2x4=2)

- (क) वसनानि जर्जरम्

(ख) जीर्णम् रविः

(ग) तृषा वस्त्राणि

(घ) सूर्यः पिपासा

(1) ..... |

(2) ..... |

(3) ..... |

(4) ..... |

प्र.15. अधोलिखितानि पदानि आधृत्य सार्थकानि वाक्यानि रचयत—

(1x4=4)

वानराः	वृक्षेषु	नृत्यन्ति
सिंहाः	वनेषु	कूर्दन्ति
मयूराः	उद्याने	उत्पतन्ति
मत्स्याः	जले	गर्जन्ति
खगाः	आकाशे	तरन्ति

यथा — वानराः वृक्षेषु कूर्दन्ति

(1) ..... |

(2) ..... |

(3) ..... |

(4) ..... |